

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Александрова Дар'я, Войналович Наталія

*Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна*

У статті представлено результати вивчення особливостей організації, функціонування та оптимізації освітнього простору закладу освіти. У роботі здійснено теоретичне узагальнення підходів до трактування поняття «освітній простір» у сучасній науковій парадигмі, визначено його структуру, основні компоненти (фізичний, соціальний, психологічний) і принципи ефективної організації.

На основі емпіричного дослідження освітнього простору Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка виявлено проблемні аспекти його функціонування, серед яких: нерівномірність технічного забезпечення, недостатня міжфакультетна взаємодія та обмежені можливості психологічної підтримки учасників освітнього процесу.

Розроблено комплекс практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення організації освітнього простору університету, зокрема підвищення його безпеки, комфортності, технологічності та психологічної стійкості. Отримані результати мають теоретичну цінність для подальшого розвитку наукових уявлень про освітній простір як цілісну систему, а також практичну значущість для впровадження у діяльність закладів освіти.

Ключові слова: безпека, освітній простір, освітнє середовище, оптимізація, педагогічні умови, фізичний компонент, соціальний компонент, психологічний комфорт, університет.

Research on the educational space of an educational institution

D. Aliksandrova, N. Voinalovych

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Kropyvnytsky, Ukraine

The article presents the results of a study of the features of the organization, functioning, and optimization of the educational space of an educational institution.

The work summarizes scientific approaches to defining the concept of “educational space,” determines its structure, key components (physical, social, and psychological), as well as the main principles of its effective functioning.

Based on the empirical research conducted at the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, problematic aspects of the educational space were identified, including uneven

technical provision, insufficient interdisciplinary interaction, and limited psychological support for students and staff.

A set of practical recommendations was developed to improve the organization of the university's educational space, enhance its safety, technological adaptability, and psychological resilience. The obtained results have theoretical importance for expanding the understanding of educational space as an integral system and practical value for implementation in educational institutions.

Keywords: safety, educational space, educational environment, optimization, pedagogical conditions, physical component, social component, psychological comfort, university.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних трансформацій освіти, цифровізації та воєнного стану особливої актуальності набуває питання ефективної організації освітнього простору. Освітній процес вимагає не лише оновлення змісту й методів навчання, а й створення безпечного, психологічно комфортного середовища, яке мінімізує наслідки травматичного досвіду та підтримує неперервність навчання. Якість організації освітнього простору безпосередньо впливає на рівень стресу, фізичне здоров'я й мотивацію учасників освітнього процесу, що визначає його ефективність і результативність.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематику освітнього простору вивчали українські та зарубіжні дослідники, серед яких Л. Баліка, Г. Григоров, Д. Косенко, О. Половенко, А. Цимбалару, Г. Обмін'яна, Р. Павелків, Т. Яценко, Н. Бондаренко, В. Кравець, Л. Мозгова, Т. Уварова та інші.

Науковці визначають освітній простір як цілісну, динамічну, інтегративну систему, що охоплює фізичні, соціальні й психологічні складники. Він виступає середовищем розвитку, соціалізації й самореалізації особистості.

Сучасні дослідники підкреслюють значення системного підходу, який дозволяє аналізувати освітній простір як цілісне утворення, що включає організаційні, управлінські, культурні, інформаційні та психологічні складові. Значну увагу в наукових публікаціях приділено питанням експертизи освітнього середовища, моніторингу якості освіти, педагогічної взаємодії, впливу соціокультурних чинників на формування комфортного освітнього середовища у закладах освіти.

Разом із тим залишається недостатньо розробленим питання емпіричного вимірювання ефективності освітнього простору та виявлення зв'язків між його структурними елементами. Саме це зумовило потребу проведення комплексного дослідження, орієнтованого на практичне вдосконалення освітнього середовища сучасного університету.

Метою статті є теоретичне обґрунтування, емпіричне дослідження та розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації організації освітнього простору закладу освіти для підвищення ефективності освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу (результатів) дослідження. Освітній простір ЦДУ імені В. Винниченка розглядається як інтегрована система, що поєднує п'ять взаємопов'язаних компонентів:

1. Фізичний (матеріально-технічний) – сучасна інфраструктура, навчальні корпуси, лабораторії, бібліотека з доступом до баз Scopus та Web of Science, укриття, відповідність санітарно-гігієнічним нормам.
2. Соціально-комунікативний – академічна доброчесність, студентське самоврядування, партнерство з роботодавцями та міжнародна співпраця.
3. Психологічний – функціонування служб психологічної підтримки, атмосфера довіри, запобігання стресу й булінгу.
4. Інформаційний – розвиток цифрової культури, дистанційного навчання.
5. Управлінський – стратегічне планування, прозорість фінансових процесів, моніторинг якості освіти.

Методологічну основу дослідження становить системний підхід, який дозволяє визначити взаємозалежність компонентів. У межах емпіричного етапу було використано спостереження та усне опитування викладачів і студентів щодо якості освітнього середовища.

Встановлено, що рівень фізичної безпеки й комфорту оцінюється як високий, однак є потреба в подальшій модернізації технічної бази. Соціально-психологічний клімат характеризується довірою та взаємоповагою, що забезпечує ефективну соціалізацію студентів. Управлінська система демонструє високий рівень прозорості та орієнтацію на гуманістичні цінності.

Основні принципи організації освітнього простору: гуманізація, демократичність, безпечність, гнучкість, інклюзивність, технологічність та культуровідповідність.

Основні функції: освітня, виховна, соціалізуюча, комунікативна, розвивальна, мотиваційна, інформаційна, інноваційна, психологічна та управлінська.

Результати емпіричного аналізу свідчать, що університет має високий рівень організації освітнього простору та відповідність європейським стандартам:

1. *Фізичний компонент:* створені комфортні, ергономічні умови, розвинена інфраструктура, наявні укриття для забезпечення безпеки.
2. *Соціальний компонент:* функціонують органи студентського самоврядування, активно розвивається волонтерська діяльність, підтримується культура доброчесності.
3. *Психологічний компонент:* працюють служби психологічної підтримки, створено інклюзивне середовище, забезпечено атмосферу взаємоповаги.

Водночас виявлено проблемні аспекти, зокрема, потребу в модернізації окремих технічних засобів, розширенні програм емоційної підтримки та комунікативної взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Таким чином, дослідження освітнього простору університету дозволило комплексно оцінити його потенціал і розробити рекомендації щодо подальшого вдосконалення організаційно-педагогічної діяльності, управління якістю освіти й розвитку освітнього середовища як динамічної системи.

На основі отриманих результатів запропоновано:

- 1) вдосконалити безпекову інфраструктуру університету;
- 2) розширити можливості цифрового освітнього середовища;
- 3) посилити програми психоемоційної підтримки;

- 4) розвивати партнерство між студентами, викладачами та адміністрацією;
- 5) системно моніторити показники якості освітнього простору.

Дослідження підтвердило, що ефективно організований освітній простір є ключовою умовою забезпечення якості освіти. Його цілісність та узгодженість компонентів сприяють формуванню безпечного, інноваційного й гуманістичного середовища.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що ефективність освітнього простору Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка визначається цілісністю його структурних компонентів, узгодженістю управлінських рішень, педагогічною культурою викладачів і рівнем залучення студентів до організації освітнього життя.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні розуміння структури й принципів освітнього простору, а практичне – у створенні методики його оцінювання та розробці рекомендацій для вдосконалення управління освітнім процесом.

Освітній простір закладу вищої освіти – це не лише матеріальна або інформаційна база, а взаємодія людей, технологій та цінностей. Оптимізація його структури потребує:

- 1) постійної модернізації матеріальної бази;
- 2) зміцнення психологічної підтримки учасників освіти;
- 3) розширення міжнародного партнерства;
- 4) розвитку цифрової компетентності викладачів і студентів.

Перспективним напрямком подальших досліджень є розробка індикаторів якості освітнього простору та методів його моніторингу, що дозволить підвищити стійкість та інноваційність освітньої системи України.

Список використаної літератури:

1. Малик В. Освітній простір університету: становлення поняття [Електронний ресурс]. *Науково-педагогічні студії*. 2023. Вип. 7. С. 132–147. URL: <https://dnppb.gov.ua/ojs/npstudies/article/view/13>.

2. Марченко О. В. Методологічні стратегії дослідження освітнього простору [Електронний ресурс]: Монографія. Дніпропетровськ : Інновація, 2012. 350 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/4611/3/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%D0%9C%D0%90%D0%A0%D0%A7%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E%281%29.pdf>.

3. Собченко Т., Кін О., Ворожбіт-Горбатюк В. Створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] // Новий Колегіум. – 2023. – № 3. – С. 39–42. – URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/166/99>.

4. Соломаха І. Концепт освітнього простору в історико-педагогічному дискурсі. [Електронний ресурс] *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. № 20. С. 62–69. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9287>.

5. Магістерська робота автора «Дослідження освітнього простору закладу освіти». – ЦДУ ім. В. Винниченка, 2025.

Відомості про авторів:

Александрова Дар'я Сергіївна – студентка II курсу магістратури факультету інформаційних технологій, математики та природничих наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, тел.: +380957138871, e-mail: 12026141@cuspu.edu.ua.

Войналович Наталія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики, фізики та методик викладання Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, тел. +380957259390, e-mail: n.m.voinalovych@cuspu.edu.ua.